

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวรรณกรรมประเภทฉันทในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 พบว่าวรรณกรรมประเภทฉันทในสมัยนี้มีทั้งการดำเนินตามแนวขนบนิยมและแนวสร้างสรรค์ ทั้งนี้เป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 หลายประการ อาทิ เช่น การรับอิทธิพลทางวัฒนธรรมและวรรณกรรมตะวันตก การขยายตัวด้านการศึกษา การจัดท้าวารสารและหนังสือพิมพ์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีผลทำให้วรรณกรรมประเภทฉันทซึ่ง เดิมมีลักษณะเป็นวรรณกรรมจารีต เป็นอย่างมาก มีความเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ แต่เดิมมาผู้ประพันธ์มักใช้ฉันทแต่ง เรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือ เรื่องของชนชั้นสูง มีการใช้คำศัพท์ที่ต้องอาศัยความรู้สูง จึงทำให้การแต่งและอ่านฉันทจำกัดอยู่ในวงแคบ โดยมากมักใช้แต่งวรรณกรรมพระราชพิธีต่าง ๆ การนำฉันทมาใช้ในลักษณะที่มีมาแต่เดิมนี้อย่างคงมีปรากฏอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 แต่ผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดการสร้างสรรค์วรรณกรรมประเภทฉันทในรูปแบบและเนื้อหาใหม่ และยังคงมีผลไปถึงการเลือกใช้ถ้อยคำในการแต่งวรรณกรรมประเภทฉันทในสมัยนี้อีกด้วย

ความเปลี่ยนแปลงในด้านรูปแบบมีปรากฏทั้งด้านฉันทลักษณ์และลักษณะการนำเสนอ ในด้านฉันทลักษณ์ผู้ประพันธ์ได้เปลี่ยน ความนิยมการใช้คำครุ-สุตามการออกเสียงตามธรรมชาติของภาษาไทยมา เป็นการใช้คำครุ-สุตามลักษณะการสะกดคำอย่าง เครื่องครัด ซึ่ง เท่ากับ เป็นการเพิ่มข้อบังคับของฉันทให้มากยิ่งขึ้น แต่ก็ยังมีผู้นิยมแต่งฉันทกันมาก ผู้ประพันธ์พยายามแสวงหาฉันทชนิดอื่นที่มีปรากฏในตำราฉันทวรรณพฤติและมาตราพฤติ แต่ไม่เคยใช้แต่งมาก่อนนำมาทดลองใช้บ้าง เช่น ธาตุมมิสสาฉันท สวาคตาฉันท เป็นต้น มีการดัดแปลงฉันทบางชนิดให้มีท่วงทำนองที่เหมาะสม ได้แก่ สาสิณีฉันท และมีการนำฉันทที่มีใช้อยู่เดิมมาประสม เป็นฉันทชื่อใหม่ ซึ่งต่างจากสมัยอยุธยา เช่น ภูษงควิเชียรฉันท วสันตปายาศฉันท เป็นต้น เป็นผลให้ต่อมาในสมัยหลังมีผู้ประพันธ์คิดแต่งฉันทขึ้นเองโดยมิได้นำแบบแผนมาจากฉันทโบราณอีกด้วย

การแต่งวรรณกรรมประเภทฉันทในสมัยนี้มีทั้งการแต่งเป็นฉันทเดี่ยวเพียงชนิดเดียว การนำฉันทหลายชนิดมาประสมกัน และการนำฉันทมาแต่งสลับกับกาพย์ นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ บางท่านได้พยายามดัดแปลงฉันทลักษณะของกาพย์โดยการเติมคำครุ-ลหุลงในกาพย์ เพื่อให้มีจังหวะ สอดคล้องกับฉันทอย่างไพเราะ แสดงถึงความสามารถและความนิยมแต่งฉันทกันมากในสมัยนี้

ลักษณะการนำเสนอวรรณกรรมประเภทฉันท ส่วนหนึ่งยังคงมีลักษณะเดิม เช่น วรรณกรรมนิทาน วรรณกรรมพิธีการ เป็นต้น แต่อีกส่วนหนึ่งเป็นการนำเสนอในลักษณะ แปลกใหม่กว่าเดิม ได้แก่ การนำฉันทมาแต่งบทละคร ซึ่งเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ เรื่องมัทนะพาธา และการแปลบทละครสันสกฤตเป็นภาษาไทยซึ่งไม่เคยมีปรากฏมาก่อน และยังมีวรรณกรรมประเภทฉันทอีกกลุ่มหนึ่ง เป็นวรรณกรรมเบ็ดเตล็ดซึ่งเกิดจากการนำองค์ประกอบ ของวรรณกรรมคำฉันทที่มีอยู่เดิมดัดแปลงแยกเป็นบทต่างหาก เช่น บทประณามพจน์ บทพรรณนา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีวรรณกรรมประเภทฉันทเบ็ดเตล็ดที่ได้รับอิทธิพลจากแบบแผนวรรณกรรม ตะวันตก เช่น บทแสดงความคิดเห็น (poems of idea) บทไว้อาลัย ปริศนาคำทาย เป็นต้น นอกจากนี้ยังสังเกตได้ว่ามีความเปลี่ยนแปลงด้านขนบนิยมในการแต่งวรรณกรรมประเภทฉันท บางประการ ได้แก่ การแสดงความภาคภูมิใจผลงานของตน การบอกนามผู้ประพันธ์ ตลอดจน การแสดงความเห็นว่าฉันทเป็นคำประพันธ์ที่แต่งยากไว้ในบทประพันธ์ของตนด้วย

การที่วรรณกรรมประเภทฉันทในสมัยนี้มีความหลากหลาย เป็นผลมาจากวัตถุประสงค์ ในการใช้วรรณกรรมประเภทฉันทที่แตกต่างไปจากเดิม โดยเฉพาะการใช้ฉันทในโอกาสพิเศษ ต่าง ๆ เช่น บทปลุกใจ บทถวายพระพร บทบรรณาธิการ เป็นต้น และเมื่อสังเกตจาก วรรณกรรมประเภทฉันทที่ปรากฏในสมัยนี้จะพบว่า เป็นวรรณกรรมขนาดสั้น เป็นวรรณกรรมเบ็ดเตล็ด เสียมาก ซึ่งเป็นผลมาจากความจำกัดของเนื้อที่ที่ลงพิมพ์ในวารสารหรือหนังสือพิมพ์

เมื่อพิจารณาในด้านเนื้อหาจะพบว่าผู้ประพันธ์พยายามเลือกสรรเรื่องที่ดึงดูดใจผู้อ่าน สังเกตได้จากการแต่งวรรณกรรมประเภทฉันทสมัยนี้มีการนำเรื่องราวมาจากที่มาหลายแห่ง เช่น นิทานพื้นบ้าน วรรณกรรมพุทธศาสนา เป็นต้น แต่มีหลายเรื่องที่มีความแปลกใหม่ คือ เป็นการ นำวรรณกรรมตะวันตกและวรรณกรรมสันสกฤต ซึ่งเป็นที่นิยมกันมากในสมัยนั้นมาแต่งวรรณกรรม ประเภทฉันท และยังมีวรรณกรรมประเภทฉันทบางส่วนที่เกิดจากจินตนาการและประสบการณ์ของ

ผู้ประพันธ์เองทำให้เนื้อเรื่องที่แตกต่างกันไปจากรรณกรรมประเภทอื่นที่มีมาแต่เดิมและสามารถสร้างความสนใจของผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

เนื้อเรื่องจะประกอบด้วยกลุ่มเหตุการณ์ที่คล้ายคลึง ส่วนหนึ่งจะมีลักษณะคล้ายกับเรื่องประเภทจักร ๆ วงศ์ ๆ แต่ไม่ได้มีเหตุการณ์ครบทุกเหตุการณ์ เช่น การพบรัก การพลัดพราก เป็นต้น อีกส่วนหนึ่งจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการขัดผลประโยชน์ แต่สิ่งที่น่าสนใจคือ ลักษณะการสร้างโครงเรื่องและวิธีการดำเนินเรื่อง โครงเรื่องที่ปรากฏมีทั้งโครงเรื่องเดี่ยว และโครงเรื่องซับซ้อน ซึ่งได้แบบอย่างมาจากนิทานอินเดีย แต่ผู้ประพันธ์สามารถสร้างสรรค์ลักษณะโครงเรื่องบางเรื่องให้แปลกไปจากเดิม เช่น เรื่องมัทนะพาธา เรื่องวินิฉวานิช เป็นต้น วิธีการดำเนินเรื่องมักจะเน้นการเชื่อมโยงเหตุการณ์อย่างมีเหตุผล ใจผู้อ่าน โดยมากมักจบเรื่องด้วยความสุขตามแบบนิทานหรือคำสอน

แนวคิดหลักก็เป็นส่วนหนึ่งที่น่าสนใจ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องความรักและชีวิตครอบครัว การเมืองการปกครองและสถาบันกษัตริย์ คุณธรรม และแนวการดำเนินชีวิตในสังคม แสดงถึงความเปลี่ยนแปลงบางอย่างที่เกิดขึ้นในสมัยนี้ เช่น การเลือกคู่ครองด้วยตนเองต่อต้านการคลุมถุงชน การสร้างความสามัคคีภายในชาติ เพื่อป้องกันภัยจากมหาอำนาจตะวันตกและความแตกแยกภายในประเทศ ความนิยมในการสร้างชื่อเสียงเกียรติยศให้แก่ตนเอง เป็นต้น

ลักษณะตัวละครเอกฝ่ายชายและตัวละครเอกฝ่ายหญิงยังคงมีลักษณะแบบฉบับ แต่สามารถสังเกตลักษณะพัฒนาการได้จากตัวละครเอกบางตัว กล่าวคือ ตัวละครเอกฝ่ายชายมีลักษณะพลวัต ส่วนตัวละครเอกฝ่ายหญิงยังคงมีลักษณะแบบฉบับ แต่มีความเชื่อมั่นมีความคิดอ่านเป็นของตนเองมากขึ้น ส่วนตัวละครปรีกษัมมีบทบาทสำคัญในการสร้างความขัดแย้ง เพื่อให้เหตุการณ์ในเรื่องดำเนินไปได้ ช่วยเสริมบทบาทตัวละครเอกให้เด่นชัด และยังคงแสดงข้อคิดบางประการอีกด้วย

สิ่งที่ทำให้วรรณกรรมประเภทอื่นในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 มีลักษณะดีเด่นอีกประการหนึ่งคือ การใช้ถ้อยคำอันเป็นวรรณศิลป์ซึ่งมีความงามทั้งด้านเสียงและความหมาย ความงามด้านเสียงเกิดจากการเลือกใช้เสียงสัมผัสสลับกับการเล่นคำ โดยเฉพาะการเล่นคำซ้ำและการเล่นคำในลักษณะกลบท ซึ่งเป็นลักษณะที่ผู้ประพันธ์นิยมมาก เพราะสมัยนี้นิยมการแสดงฝีมือในด้านการเลือกใช้และสร้างสรรค์รูปคำที่งดงาม จังหวะอันเกิดจากคำครุ-ลหุก็เป็นส่วนหนึ่งที่

เสริมให้ฉันทิมิที่วางทำงานองที่ไพอ เราะเร้าใจยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีการเลือกใช้โวหารเปรียบเทียบที่มีความไพเราะสามารถสร้างภาพพจน์ได้ดี ทั้งความเปรียบที่นำมาจากต่างประเทศและความเปรียบที่ผู้ประพันธ์สร้างสรรค์ขึ้นเอง ความเปรียบที่ใช้มากคืออุปมาและบุคลาธิษฐาน โดยเฉพาะบุคลาธิษฐานในบางเรื่องมีความแปลกใหม่คือเป็นการนำธรรมชาติมาเชื่อมโยงกับความรู้สึกกระหายสงคราม ปรากฏในเรื่องเฉลิมพระเกียรติยศศรีคำฉันท นอกจากความงามด้านเสียงแล้ววรรณกรรมประเภทฉันทในสมัยนี้ยังมีความงามในด้านความหมาย คำที่ใช้จะเป็นคำที่สามารถสื่อความหมายให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย สามารถทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการและอารมณ์สะเทือนใจได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใคร่เสนอแนะต่อผู้ที่สนใจการศึกษาวรรณคดีไทยให้ศึกษาวรรณกรรมประเภทฉันทในสมัยรัชกาลที่ 7 จนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบัน เพราะคาดว่าในช่วงเวลาดังกล่าวคงจะมีการพัฒนาฉันทลักษณะและมีการสร้างสรรค์วรรณกรรมประเภทฉันทในรูปแบบและเนื้อหาที่หลากหลายยิ่งกว่าในสมัยนี้ซึ่งการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้คงจะเป็นประโยชน์ต่อวงวรรณกรรมของไทย